

YALOVA İLİ TERMAL İLÇESİNE BAĞLI AKKÖY'DE EVLİLİK ÂDETLERİ

 Ezgi ŞAHİN SEVDİ*

ÖZET

Evlilik âdetleri, etkin bir kültürel bellek taşıyıcısı olarak görülürler ve somut olmayan kültürel miras alanlarından toplumsal uygulamalar içerisinde yer alırlar. Nüfus artışı ve nesillerin sürekli dönüşümü bu geçiş dönemine ait âdetleri aktif kılar. Geçmişten günümüze değişerek gelen evlilik ritüelleri, nesilden nesle aktarılır. Evlilik, gelinle damadın ailelerinin, akraba ve yakınlarının da yakından izlediği, beraberinde pek çok pratiği getiren uzun bir süreci kapsar. Bu çalışmada, Yalova ili Termal ilçesine bağlı köylerden biri olan Akköy'de evlilik âdetleri; görüşme ve gözlem yöntemleri kullanılarak kayıt altına alınmış; düğün öncesi, düğün zamanı ve düğün sonrası olmak üzere üç aşamada değerlendirilmiş ve söz konusu uygulamaların geçmişten günümüze doğru nasıl bir değişim-dönüşüm geçirdikleri irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yalova, Akköy, evlilik, âdet, geçiş dönemleri

Marriage Customs in Akköy, A Village in The Termal District of Yalova

ABSTRACT

Marriage customs, which are among the social practices from areas of intangible cultural heritages, are seen as an effective carrier of cultural memory. Population growth and the constant transformation of generations make this transitional period customs active. Marriage rituals that constantly evolve from the past to the present are passed down from generation to generation. Marriage is a long process that brings with it many practices, which are closely monitored by the families, relatives, and acquaintances of the bride and groom. In this study, the marriage customs of Akköy, a village in the Termal district of Yalova, were documented through surveys, interviews, and observations. The customs were analyzed in three phases: before the wedding, during the wedding, and after the wedding. The aim was to examine how these practices have changed and transformed from the past to the present.

Key Words: Yalova, Akköy, marriage, tradition, transitional phases

* Öğr. Gör., Yalova Üniversitesi Rektörlük Ortak Dersler Bölümü, Yalova / TÜRKİYE, esahin@yalova.edu.tr

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf / Cite as: Şahin Sevdı, E. (2025). Yalova ili Termal ilçesine bağlı Akköy'de evlilik âdetleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(49), 841-866.
<https://dx.doi.org/10.21550/sosbilder.1623006>

Gönderim Tarihi / Sending Date: 19 Ocak / January 2025

Kabul Tarihi / Acceptance Date: 2 Mart / March 2025

Giriş

Evlilik insan hayatının en önemli geçiş dönemlerindendir. Evlilik, sadece bireysel bir bağ değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı ve ilişkileri şekillendiren mühim bir yapıdır. Evlenen kız ve erkeğin yanı sıra, yeni akrabalık ilişkisi kuran kişiler için de evlilik, bütün toplumlar da sosyal önemi ağırlıklı olan bir olaydır (Taş, 1992: 169). Ailenin genişlemesini, yeni bağların kurulmasını ve toplumsal rollerin yerleşmesini sağlar. Toplumdaki gelenek, görenek, inançlar bağlamında yine toplumun seçtiği koşulları sağlayanların nasıl, kaç eşle, kimlerin kimlerle, nerede, kaç yaşında evlenebileceğine dair toplumların oluşturduğu geleneklere göre şekillenen erkekle kadın arasındaki bir anlaşmadır (Gökçe, 1978: 7). Evlilik, toplumsal düzenin, geleneksel yapının sürdürülmesi açısından büyük anlam taşır. Bu anlamının yanı sıra hemen hemen bütün toplumlar da tek meşru ilişki biçimi olarak değerlendirilir (Şahin, 2020: 287). Kısaca evlilik, pek çok değişik toplumsal faktörden etkilense de evrensel bir kurum olarak kabul edilir.

Evlilik, bireyin yaşamında yalnızca ailevi durumu ve toplumsal statüsünde değil, kültürel bağlamda ve ritüeller anlamında da köklü değişiklikleri içerir. Türk kültüründe evlenmenin her aşaması ayrı özen ve önem taşır (Kartal, 2023: 731). Anadolu’da evlenme törenleri dizisi oldukça kalabalıktır ve her yörede kendine özgü biçimde şekillenmiştir. Türk folklorunda evlenme, çok renkli gelenekler manzumesi oluşturur ve insan hayatındaki önemli geçiş dönemlerinden biri olarak kabul edilir (Taş, 1992: 169). Evlenme âdetleri, toplumsal değerlerin ve kültürel mirasın aktarımında mühim rol oynar.

Araştırma alanı olarak seçilen Akköy, Yalova’ya 9 km, Termal’e 3 km uzaklıktadır. 1326 tarihinde Orhangazi tarafından fethine müteakip, Kocaeli’nin Karamürsel ilçesinde kurulmuştur. Günümüzde Yalova ili Termal ilçesine bağlıdır. Yalova’daki en eski Türk köylerinden biridir. Oğuz Türklerinin Kayı boyundan olan Yörüklerin yerleşik hayata geçenleri, Akköy’ün ilk yerlileri olan manavlardır (Termal Kaymakamlığı, 2024).¹ 1881, 1883, 1885 yıllarında Yalova’nın çeşitli köylerine Batum’dan gelen göçmenlerin yerleştirildiği dönemde, Akköy’de de Gürcistan’dan gelen Laz göçmenler iskân edilmiştir (Yalvar, 2019: 94). Sözlü kaynaklara göre Akköy, Laz göçmenlerin yanı sıra Trabzon, Sivas, Arnavutluk, Bulgaristan’dan da göç almıştır (KK-1, KK-2, KK-3).²

Anadolu’nun pek çok bölgesinde olduğu gibi Akköy’de de evlilik, birbirini takip eden bir takım inanışlar ve uygulamalar çerçevesinde gerçekleşir. Düğün öncesinden düğün sürecine ve sonrasına kadar uzanan geleneksel uygulamalar, yöredeki kültürel aktarımın parçasıdır. Akköy’de, aileler çocuklarının evlenmelerinden gurur duyarlar. Evlilik süreci, sadece iki bireyin hayatlarını birleştirmesiyle değil, aynı zamanda ailenin ve hatta köy halkının bir bütün olarak bu sürece dâhil olmasıyla şekillenir. Akköy’deki evlilik âdetleri; nişan, kız isteme, çeyiz hazırlığı, kına gecesi ve düğün gibi pratikleri kapsar.

Bu çalışmada, Akköy’deki evlilik âdetleri, Pertev Naili Boratav’ın evlenme töre ve törenlerini çerçvelendirdiği düğün öncesi, düğün ve düğün sonrası aşamaları (2013: 196) temel alınarak incelenecektir. Boratav’ın şeması, bu uygulamaların sınıflandırılması ve analiz edilmesi için önemli bir çerçeve sunar. Çalışma, Akköy’deki evlilik âdetlerinin nasıl sürdürüldüğünü görüşme ve gözlem yöntemleri kullanılarak kayıt altına almayı ve söz konusu

¹ Eski köy konağının üzerindeki mermer levhada köyün kuruluş tarihinin 1326 olarak yazdığı; ancak şu an bu levhanın bulunmadığı derlenen bilgiler arasındadır. Eskiden “Aktepe” adıyla anılan Akköy, tepedeki camii ile köy mezarlığı arasında kurulmuştur. Günümüzde köyde “Hayat Mahallesi, Koca Kapı Mahallesi, Ayran Suyu Mahallesi, Konak Mahallesi, Laz Mahallesi, Kenar Kuyu Mahallesi” olmak üzere altı ayrı mahalle mevcuttur (KK-1).

² Akköy’ün nüfusu 2194’tür (TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2024).

pratiklerin aktarımının geçmişten günümüze doğru nasıl bir değişim-dönüşüm geçirdiklerini irdelemeyi amaçlar.

1. Düğün Öncesi

Evlilik Türk kültüründe büyük öneme sahiptir. Akköy'de ailelerin gurur kaynağıdır. Yetişen gençler ve evliliğe aday olan her bir fert, gönülden bu kuruma katılmak ister. Aileler de bu hususta gençlere yön verirler. Anne ve babalar, çocukları evlenme çağına geldiğinde uygun bir adayda karar kılabilmek için kendilerini birtakım faaliyetlerin içinde bulurlar (Kartal, 2023:734). Köyde evlenme törenlerinin her aşaması özenle yerine getirilir. Evlilik uzunca bir sürece yayılır. Akköy'de erkek çocuk sünnet olunca “Allah evliliğini de gösterson.” diye dua edilir (KK-3) ve sünnet olan çocukların ailelerinin geleceğe yönelik aldıkları bu dualar, evliliğe köyde verilen önemi anlatır niteliktedir.

Yetişkin çocuğu bulunan aileler, evlilikteki her aşamanın eksiksiz biçimde yerine getirilebilmesi için çok önceden maddî birikime ve çeyiz hazırlıklarına başlamışlardır. Araştırma alanında kız çocuğu olan aileler, çocuğun aileye katılmasından bir süre sonra çeyiz hazırlıkları yaparlar. Oğlan çocuğu olanlar da düğün gününü düşünerek gerekli birikimi yapmaya başlarlar. Ailelerin evlenecek çifte, çeyiz düzme, ev hazırlığı yapma, ev alma gibi maddî ve fiilî desteklerde bulundukları derlenen bilgilerdendir (KK-3).

1.1. Evlilik Yaşı

Evlilik yaşı, Cumhuriyet sonrası Medeni Kanun ile belirlenmiş ve resmiyet kazanmıştır.³ Geleneksel kesimlerde kız ve erkeğin, on-on dört yaşları arasındaki süreçte başlayan buluş çağına gelmeleriyle, evlenme çağına eriştikleri düşüncesi mevcuttur. Buluş çağına erişmiş olmak, evlilik için adaylarda olması gereken birtakım ölçütlerin başında gelir. Buluş çağına ermiş kız ve erkekler aileleriyle topluma karışırlar. Ailelerin ekonomik, toplumsal ve kültürel etkinliklerine katılırlar (Örnek, 2014: 261). Kentlere oranla kırsal kesimde evlilik yaşı daha erken olsa da (Örnek, 2014: 262) bu durum, günümüzde geçmişte geleneksel kuralların belirlediği “buluşa erme” kabulünden (Artun, 2011: 175) farklı olarak; yasaya uygun biçimde belirlenen yaş sınırının üzerinde yapılan evliliklerin yaygınlaşmasıyla değişiklik gösterir.⁴ Geleneksel kesimlerde evlilik yaşına dair anlayışın da değişmesi elbette sadece kanuna bağlı değildir. Yolcu'ya göre (2014: 202-203) bu durum, hukuk kurallarının zorlayıcı oluşu, zorunlu eğitim, kadınların çalışma hayatı ve üretim sürecine dâhil olmaları, toplumun “çocuk gelinler” konusunda basın ve yayın organlarıyla bilinçlendirilmesi ve halkın davranış kalıplarının değişmesi gibi pek çok etkenin tesiriyle oluşmuştur.

Akköy'de 1980'li yılların sonuna dek gençlerin on üç ila on yedi yaş aralığında evlendirildikleri, o dönemde yirmi beş yaşında evlenenlere “evde kalmış” dendiği derlenen bilgilerdendir. Günümüzde ise yukarıda sıralanan pek çok etkene bağlı olarak gençler, en erken on sekiz yaşında evlenir. (KK-7, KK-8, KK-9, KK-10). Kız aileleri, işi olmayan, askerliğini yapmamış bir damat adayına kızlarını vermek istemezler. Bu koşullara sahip olmaya çalışan bir gencin ise buluş çağına erer ermez evlenmesi mümkün değildir. Günümüz yaşam koşulları gereği okul ve iş hayatları süren gençlerin, özellikle de erkeklerin, evlenene kadar otuzlu yaşlarına geldikleri; otuzlu yaşlarına dek evlenemeyen kızlar içinse “kız kurusu, evde kalmış” gibi ifadelerin kullanıldığı derlenen bilgiler arasındadır (KK-2). Elbette bu ifadeler, günümüzde kentli bir toplum için toplumsal baskı oluşturmaz (Kartal, 2023: 734). Ancak kırsal ve

³ Türk Medeni Kanunu'na göre erkek ve kadın, on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez (Türk Medeni Kanunu 2001, 2025).

⁴ TÜİK'in evlenme istatistiklerine göre resmî olarak ilk evliliğini 2023 yılında yapmış olan kadınların ortalama evlenme yaşı 25,7 iken erkeklerin ortalama evlenme yaşı 28,3'tür.

geleneksel yaşamın devam ettiği bölgelerde, geçmişte toplumda etkin olan bekâr kalmama gerekliliği baskısının izleri olarak düşünülebilir.

1.2. Evlilik İsteği Beyanı

Türk kültüründe, evlilik yaşı gelmiş kız veya oğlanın evlenme isteklerini doğrudan ifade etmeleri yerine çeşitli semboller ve ritüel davranışlarla anlatmaları alışlagelmiştir. Öğüt Eker (1998a:86), genç kızların evlenme isteklerini beyan etmeleri hoş karşılanmadığından, bu niyetle olduklarını gösteren pratiklerin erkeğe oranla fazla olmadığını belirtir.

Anadolu’nun pek çok yerinden bu pratiklere örnek verilebilir. Artun (2011: 176), Adana ve çevresinde evlenme arzusu içinde olan kızların asabileştiğini, ev işleri yaparken “Ölsem de kurtulsam.” gibi sözler ettiğini, bulaşıkları yıkarken kapları birbirine vurduğunu; Sinop’ta ise yemek yemeyip kimseyle konuşmadıklarını aktarır. Erkeklerde de huysuzlaşma, asabiyet takınmaları, pilava kaşık saplama, anne veya babanın ayakkabısını eşiğe çiviyle çakma gibi davranışlar mevcuttur.

Akköy’de de Anadolu’nun çeşitli yörelerinde olduğu gibi 1980’li yılların sonlarına kadar evlenme isteğinin aileyle direkt paylaşılmadığı ancak sezdirilebildiği bilinmektedir (KK-3, KK-7, KK-8, KK-9). Bu yıllarda evlenme isteği bulunan erkeklerin anne ve babanın ayakkabılarını saklamak, bacada testi kırmak, pilava kaşık saplamak gibi davranışlarla veya ailelerine “Geceleri üşüyorum.” diyerek bu isteklerini sezdirdiklerini; genç kızların ise evlenme isteklerini veya kiminle evlenmeyi tercih ettiklerini söyleyemedikleri derlenen bilgiler arasındadır (KK-2). Günümüzde önceki dönemlerden farklı olarak evlenmek isteyen genç erkekler, ailelerine durumu yüz yüze veya telefon aracılığıyla direkt aktarabilirler. Genç kızlar ise evlilik isteklerini veya kararlarını kişiden kişiye değişse de aileden kendilerine en yakın olduğunu hissettikleri kişilerle paylaşabilirler.

1.3. Evlenme Çeşitleri

Evlenme çeşitleri toplumların sosyal, kültürel, ekonomik unsurlarına göre şekillenir. Sosyal ve ekonomik normlar, kültürel aidiyetler, yaşam şekilleri, inanç değerleri gibi farklı unsurlar evlenme biçimlerini belirler (Öğüt Eker, 2000: 92). Geleneksel toplum yapısında geçmişte genellikle aileler tarafından tanıştırılan çiftler, evlenme kararlarını kendi tercihleri doğrultusunda alırlardı. Günümüzde ise bu şekilde yapılan evlilik, “görücü usulü” denilen evlenme biçimine karşılık gelir (Kartal, 2023: 732). Elbette tek çeşit bir evlenme biçimi mevcut değildir. Sedat Veyis Örnek (2014: 255), ülkemizde “oturakalma, dezmal kaçırması, beşik kертme, taygeldi, görücü usulü, kız kaçırma, kepir gibi yedi adet evlenme çeşidinin olduğundan bahseder. Gelenekselliğin süregeldiği yerlerde görülen en yaygın evlenme biçiminin “görücü usulü” olduğunu aktarır. Büyük şehirlerimizde ise bu evlenme çeşitlerinden farklı olarak günümüzde giderek artan “tanışarak evlenme” biçimi mevcuttur. Bugün bireyler, gelişen teknolojik iletişim, sosyal medya gibi araçlar vasıtası ile tanışarak, evlilik ilanları veya internet (evlilik siteleri) yolu ile de evlenebilirler (Kartal, 2023: 732). Sıralanan bu imkânlar ve değişen davranış biçimleri neticesinde günümüzde bireyler, evlilik kararı almadan önce birbirlerini tanımaya çalışırlar.

Akköy’de sözlü kaynaklardan elde edilen veriye göre 1980’li yılların sonuna dek gençler, görücü usulü ile evlilik yapmıştır (KK-3, KK-7, KK-8, KK-9). Birbirlerinden görücü sayesinde haberdar olan gençler, evlenecekleri kişiyi köyün çeşitli bölgelerinde; pazar ve çeşme başı gibi yerlerde görerek tanımaya çalışmışlardır (KK-6). Günümüzde ise görücü usulüyle evlenenler geçmiş dönemlere göre çok daha azdır. Köyde “tanışarak evlenme” biçimi yaygındır.

Köyde beşik kертmesi yok artık. Bu zamanlarda yapıldığını da hiç duymadık. Gençler genelde anlaşip evleniyorlar. Görücüyle de evlenen oluyor seyrek de olsa (KK-4).

Eskiden görücü usulü vardı, görücü usulü ile evlendik biz. Ben kocamı tanıımıyordum, bilmiyordum. Onlar geldiler, istediler. Hiç görüşmedik, uzaktan baktık birbirimize. Ama benim çocuğum ile gelinim birbirlerini önceden gördüler ve tanıdılar. Çalıştıkları yerde görüştüler ve evlendiler (KK-3).

Akköy'de hem günümüzde hem de geçmişte “kaçarak evlenme” mevcuttur. Aileler kaçarak evlenen çocuklarına gönül koyarlar. Bu durumu ancak uzun bir süreden sonra kabul ederek evlatlarıyla barışırlar. Özellikle kızı kaçan aileler, kızlarını genellikle torun sahibi olduktan sonra affederler. Ayrıca evlendikten sonra eşini bir sebepten kaybeden ve dul kalan kişilerin “taygeldi” biçiminde evlendikleri de derlenen bilgiler arasındadır. Genellikle çok genç yaşta dul kalan kadınlar evlenmeyi tercih ederler. Yaşlı ya da çocuklu kadınlar bir daha evlenmezler (KK-4). Araştırma alanında erkeklerin kadınlara göre evliliği ve boşanmayı daha kolay gerçekleştirdikleri bilinmektedir.

1.4. Düşün Aşamaları

1.4.1. Eş Seçimi

Bireylerin hayatında eş seçimi önemlidir. Evlilik öncesi hazırlık aşamalarından biri olan eş seçimi, ailenin yeni kuruluşu sırasında sağlam temellere dayandırılabilmesi için önemli bir eşik olarak kabul edilir (Kartal, 2023: 734).

Gelin ve damat adaylarında birtakım hususlara dikkat edilir. Aileler, çocukları eş seçimi yaparken kendi beklentilerini sıralarlar. Sadece gelin ya da damat adayını değil aynı zamanda karşı tarafın ailesinin özelliklerini de önemserler. Genellikle evlilik için kız ve erkeğin ailelerinin ekonomik, sosyal, vb. açılardan denk olması istenir (Kartal, 2023: 735). Bu nedenle tanıdık aileden kız almak veya tanıdık aileye kız vermek, Akköy'de avantajlı sayılan bir durumdur. Ancak kuzenle, dayıkızı veya amcakızıyla evlenilmez. Evlenecek çiftin en fazla dedeleri veya büyükmanneleri akraba olabilir. Akköy'de sütkardeş eş olarak seçilemez (KK-4). Anadolu'nun tüm yörelerinde olduğu gibi Akköy'de de sütkardeşler bir anneden süt emdikleri için öz kardeş sayılırlar. Birbirleriyle evlenemezler. Bu durum eş seçim aşamasında dikkat edilen ve kaçınılan bir davranıştır.

Günümüzde pek çok kıstas doğrultusunda eş seçimi gerçekleştirilir. Başta kızın ve erkeğin fiziksel özellikleri olmak üzere; sosyal yaşamı, toplumdaki yeri, yakınları, ailesi ve çevresinin kimler olduğu gibi pek çok duruma dikkat edilir. Bu niteliklerin önem sırası kişiden kişiye değişebilir. Kırsal kesimde yoğun aile otoritesine bağlı olarak yetişkin çocukların kiminle ve ne zaman evleneceğine dair kararlarda aileler daha baskın ve yönlendirici olabilirken; kentlerde bu otoritenin etkisi azalır (Gökçe, 1978: 17). Ancak günümüzde, teknoloji, ulaşım ve erişim çağında, kırsal kesim sayılabilecek Akköy'de aile otoritesi baskıcı veya yönlendirici bir hâlde karşımıza çıkmaz. Zira köyde sözlü kaynaklardan derlenen bilgilere göre 1980'li yılların sonlarına doğru yetişkin gençlerin ailelerinin direktifleri doğrultusunda yapılan evliliklerin sayısında azalma olmuştur (KK-3, KK-7, KK-8, KK-9).

Gelin ya da damadın evleneceği adayda aileler, manevi birtakım değer ve davranışları gözetirler. Anadolu'da kız görmede karşılaşılan ilk husus temizliğe verilen önemdir. Bunun yanında sabah erkenden evine gidilen kızın temizliği, düzeni, saygısı, nezaketi, ahlakı, huyu gibi özellikleri bazı uygulamalar ve pratiklerle tartılır (Altun, 2004: 239). Akköy'de de evliliğe aday kızların becerilerine, fiziksel güzelliklerine, sağlıklı oluşlarına, saygılı olup olmadıklarına, annesine ve ailesinin toplumdaki yerine, söz veya nişan atıp atmadığına bakılır. Erkeklerin ise bir işinin olup olmadığı, askerliğini bitirip bitirmediği, ailesinin varlıklı olup olmadığı, dinine bağlı olup olmadığı gibi kıstasların arandığı derlenen bilgiler arasındadır (KK-2, KK-3). Askerliğini bitirmiş bir erkeğin her bakımdan tamamlandığı ve evliliğe hazır olduğu düşünülür. Askerliğini tamamlamamış bir erkeğe kız verilmez. Bu konuyla ilgili şu mani mevcuttur:

*Askere gitsin gelsin
Babam o zaman versin
İki sene askerlik
Akıllansın da gelsin (KK-10).*

Anadolu’nun pek çok yerinde olduğu gibi Akköy’de de mal varlığı açısından kendinden daha zengin durumda olan bir ailenin kızı ile evlenen erkekler, “iç güveysi” olarak anılır. Nadir de olsa bu tür evlilikler, damadın ve ailesinin maddî durumuna bağlı olarak görülebilir. Damat adayı, kızın ailesinin imkânlarına göre yaşamayı kabul edip evlenirse iç güveysi gitmiş sayılır (KK-4). Bu durum köyde yadırganmaz veya ayıplanmaz.

1.4.2. Aracı-Görücü

Evliliğin ilk adımı olarak görülen “görücü gitme” Anadolu’da oldukça yaygındır. Toplumsal ve kültürel kökleri geleneksel Türk aile yapısına dayanan bu gelenek, işlevsel bağlamda aile onaylı evlilikte alınan evlenme kararında ailenin rolünü ortaya koyan toplumsal bir normdur (Kartal, 2023: 738). Erkek tarafının evlilik niyetinde olduğunu dile getirmek için kız evi ziyaret edilir. Bu ziyaret “görücü gitme, dünür gitme, dünürücü gitme, kız isteme, dünürlü gitme” gibi biçimlerle ifade edilir (Altun, 2004: 251).

Günümüzde Akköy’de sosyal yaşamdan, iş ve okul çevresinden bir kız ya da erkekle tanışıp; evliliğe karar veren bireylere rastlandığı gibi ailelerin, yakın çevre ve arkadaşların aracılığıyla gerçekleşen evlilikler de mevcuttur. Akköy’de iki genci birbiriyle tanıştıran ve aileler arasında haber alışverişi sağlayarak; kız isteme, söz, nişan gibi aşamalarda genç çiftin yanında olan kişilere “aracı-arabulucu” denir (KK-3). Akköy’de kızı istemeden önce aile büyükleri ve varsa aracı, kızı önceden görmeye gider. Kızı görmeye gelen aracılar, kız evinde sadece sohbet ederler. Kız istemeye gidileceği vakit bu durum yeniden aileye aracı vasıtasıyla haber verilir.

1.4.3. Kız İsteme

Gelin adayına resmi statüyü kazandıran bu pratik, toplumsal saygının ve protokolün bulunduğu bir göstergesidir. 1980’li yılların sonuna dek Akköy’de kız isteme ve nişan aşamalarına damat adayının katılmadığı, sadece damadın anne ve babasının kız evine giderek ailesinden kızı istediği, ardından nişanda da kıza yüzük takıldığı derlenen bilgilerdendir. Damat adayı ve gelin adayı birbirlerini uzaktan görür; ancak kendi düğünlerinde bir araya gelirlerdi. Günümüzde bu durum tamamen değişmiştir. Damat adayı evliliğin tüm aşamalarına katılır. Kız istemeye oğlanın annesi, babası ve aile büyükleri gider. Kız tarafıyla oğlan evinin karşılıklı mutabık kaldıkları bir günde kız isteme gerçekleşir. Oğlan tarafı kız tarafına çikolata, çiçek veya tatlı götürür. Gelin adayı, “Allah’ın emri, Peygamber’in kavli ile...” kızın babasından veya aile büyüklerinden istenir. Bu durumda kıza razı olup olmadığı sorulur. Kız evlenmeye razı ise “Gençler anlaşmışlarsa bize ‘evet’ demek düşer.” şeklinde cevap verilir (KK-2). Kız evi olumsuz cevap verecek olursa bu durumu önceden aracı ile karşı tarafa iletir.

Kız isteme gününde kızı istemeye gelen misafirlere kahvenin yanı sıra evde hazırlanan çeşitli tatlı ve tuzlu ikramlıklar servis edilir. Günümüzde kişiden kişiye değişkenlik gösterse de damadın kahvesine tuz koyma âdeti mevcuttur. Bu durumda aile birliği kurulmadan önce gelin adayının damat adayına haberli ya da habersiz bir çeşit dayanıklılık testi yaptığı söylenebilir.

Beni istemeye geldiklerinde kahveye tuz attım, bakalım sesi çıkacak mı yoksa bana sabredecek mi diye (KK-5).

Kız isteme sırasında aile büyükleri ikinci kez karşılaşmış olurlar. Kız isteme işi olumlu sonuca ulaştınca aileler birbirlerini önceden tanışalar bile, evliliğin kurulabilmesi için gerçekleştirilecek aşamalara dair gerekli konuşmaları yaparlar. Evlilik safhalarının hazırlıklarının nasıl başlayacağına ve söz kesiminin ne zaman olacağına dair karar alırlar.



Fotoğraf 1: Kız isteme günü kahve pişiren gelin adayı

1.4.4. Söz Kesimi

Kız isteme gerçekleşikten sonra sırada “söz kesimi” pratiği vardır. Öğüt Eker, bu pratiği evlilik müessesesinin şifahî ilk belgesi olarak kabul eder (1998b: 19). Bu pratik, dünür-cü giderek anlaşılan ve kız istemede olumlu sonuca ulaşan ailelerin ahitlerini daha geniş bir çağrılı huzurunda sözle iyice pekiştirmelerine hizmet eder (Örnek, 2014: 265). Bu gelenek Anadolu’da “şerbet içme” olarak da karşımıza çıkar. Şişman (2017: 40), bu geleneği bir çeşit ant olarak değerlendirir. Gelin ve damat adayı, birbirlerine ve ailelerine, davetlilerin gözü önünde evlilik sürecinde olduklarına dair söz vermiş olurlar.

Akköy’de söz kesimi için, kız evinde aile büyükleri, akrabalar ve yakınlar davet üzerine bir araya gelirler. Oğlan evi kız tarafına yüzük, çiçek, çikolata getirir. Bunlar oğlanın annesi tarafından kızın annesine takdim edilir. Bu hediyelerden biri söz yüzüğüdür. Kızın istendiğine ve verildiğine dair bir sembol olarak erkek tarafı kızın sağ eline bir yüzük takar. Oğlan evine söze karşılık herhangi bir hediye verilmez.

Kız istemede konuşulur, damat evi gelip kıza yüzük takmak istediği günü kız evine söyler. O günden önce beraber kuyumcuya giderler. Yüzükler için parmak ölçülerini alırlar. Sonra kız evine söz için giderler. Kıza söz yüzüğü takarlar. Sözden sonra ikinci kez gidip nişan yüzüklerini takarlar. Kimisi de tek seferde bitiriyor bu işleri. Tabi her şey pahalı (KK-2).

Şimdi artık söz, nişan hepsi bir oluyor. Takıyorsun yüzükleri her şey bir kerede olup bitiyor. İki tarafa da ayrı ayrı bir sürü masraf çıkmasın diye anlaşılıp kıza istedikleri zaman yüzükleri takıyorlar (KK-3).

Söz sırasında gelinle damadın bir aile büyüğü tarafından yüzükleri takılırsa nişan da gerçekleşmiş olur. Akköy’de 2000’li yıllara dek söz kesiminin görücü geldikten sonra gerçekleştiği nişanla bir arada yapılmadığı bilgisi derlenmiştir (K-10). Günümüzde araştırma alanında maddî koşullar gereği çoğu kez nişanla söz kesimi bir arada yapılır (KK-2). Nişanla

beraber yapılmayan söz merasimi ise kızın istenmesi sırasında gerçekleşebilir. Kız tarafı isterse sözü, kız istemeyi ve nişanı birbirinden bağımsız yapabilir.

1.4.5. Nişan

Söz kesiminden sonraki aşama nişandır. Düğün öncesi atılan en önemli adımlardan biridir. Bu adımda evlenecek çift evlenme olayını resmen açıklar ve duyurur (Taş, 2002: 133). Nişanlı çift toplumda bir arada bulunabilir ve birbirleriyle günümüzde rahatlıkla görüşebilir. Ögel (1998: 266), nişanın evlenme vaadiyle yapılan bir ön akit olduğunu ifade eder. Nişanlanan çift, söz kesiminden farklı olarak daha büyük bir kalabalığa evlilik kararlarını duyurmuş olur.

Derleme alanında nişanın yapılacağı gün, herkesin katılabileceği bir gün olsun diye cumartesi veya pazar olarak belirlenir. Köyde nişana davet sözlü biçimde, telefon vasıtasıyla veya kısa mesaj yoluyla gerçekleşir. Nişan için davetiye bastırılmaz. Günümüzde söz kesiminden sonra aile büyüklerinin karar verdiği bu güne dair tüm masraflar ve organizasyon genellikle kız tarafına aittir. Altun (2004: 257), bu durumun yöreden yöreye değişiklik gösterdiğini ifade eder. Akköy’de nişan hazırlığı tümüyle kız evine aittir. Yaşanan sosyokültürel değişimler, kentleşmenin insana verdiği imkânlar gibi etkenlerle nişan töreni, kız evi haricinde düğün salonlarında, profesyonel biçimde düğün hazırlığı yapan kişilerin sunduğu alternatifler olarak açık alanlarda, kır bahçelerinde de yapılabilir (Kartal, 2023: 740). Araştırma alanında nişan töreni, geçmişte sade bir şekilde kız evinin önünde gerçekleşirken; günümüzde oyun havaları ve danslar eşliğinde gelin adayının evi dışında farklı bir salonda ya da mekânda kutlanır.

Gelin ve damat adayları için nişan bohçaları hazırlanır. Bu bohçaların içine makyaj takımı, çamaşır, terlik, bir takım kıyafet, dantel, havlu, bornoz, bavul, çanta, ayakkabı gibi hediyeler alınıp koyulurken; erkek için de tıraş takımı, gömlek, bir takım kıyafet, çamaşır ve pijama takımı, ayakkabı, çorap, bornoz, havlu, vb. alınır. Ayrıca kız tarafı nişan günü takı olarak neler istediğini damat evine önceden bildirir ve nişanda gelin adayına istediği takılar takılır. Bunun yanı sıra oğlan tarafı nişan günü kız evine bir tepsi baklava, çerez ve tavuk getirir. Oğlan tarafının getirdiği bu yiyecekler tüm köyle paylaşılır. Bu yiyecekler dağıtılırken unutulana bir hane olursa orada oturanlar düğüne gelmez.

Nişan törenine dair Anadolu’da çeşitli uygulamalar bulunur. Genel ortaklıklar üzerinden bir tespit yapılırsa da bu törende birbirine kırmızı kurdeleyle bağlanmış nişan yüzükleri, özenle hazırlanmış bir tepside getirilir ve genellikle aile büyüğü tarafından yüzükler gençlerin parmaklarına takılır, dualar eşliğinde kurdeleler kesilir (Kartal, 2023: 741). Akköy’de de bu tören benzer biçimde sürer. Kız tarafının aile büyüklerinden bir kişi, iki gencin yüzüklerinin kırmızı kurdelesini dualarla ve iyi temennilerle keser. Bu sırada gelin adayının yakınlarından biri makasın ve yüzüklerin durduğu bir tepsiyi elinde tutar. Kurdele ilk seferde kesilmez. “Makas kesmiyor.” denir. Bunun üzerine de damat tepsiye bahşiş bırakır ve makas keser. Daha önce belirtildiği üzere eski dönemlerde damat kız isteme, nişan gibi aşamalara katılmaz. Bu bağlamda damadın katıldığı nişan, köyde “aslî nişan” olarak adlandırılır.

Nişan günü, gelin adayına erkek tarafının aldığı tüm takılar kayıncı tarafından takılır. Damada da kız tarafının aldığı saati gelinin annesi ve babası takar. Nişan töreninde gelen misafirlere, Akköy’de “köy lokumu” olarak tabir edilen cevizli lokum, kuruyemiş ve meyve suyu ikram edilir.

Nişan Türk kültüründe evliliğin önemli bir aşamasını temsil eder. Topluma gelin ve damat adaylarının evliliğini ailelerin onayladığı ve desteklediği mesajı verilir. Evlilik kararının resmî olarak alındığı duyurulmuş olur.

1.4.6. Nişan Karşılama

Nişan töreninden sonraki aşamadır. Kız tarafı, oğlan tarafına nişan karşılığı olarak gider. Akköy'de bu âdetin adı “nişan karşılama”dır (KK-2). Damat tarafının nişan günü gelin adayı için getirdiği bohçanın aynısı damat için de kız evi tarafından hazırlanır. İçinde damat için alınan kıyafet, çamaşır, kemer, ayakkabı, çorap vb. eşyalar vardır. Nişan karşılamanın yapıldığı gün damadın annesine bu bohça teslim edilir. Bohçanın yanı sıra kız tarafı oğlan evine bir tepsi baklava götürür. Tepsideki bir baklavanın içine altın saklanır. Damat altını bulana dek baklavadan yer. Genellikle altının bulunduğu kısım önceden işaretlidir. Bu baklavadan damat evine nişan karşılığı için gelen ve çağrılan tüm yakınlar ikram edilir. Evde her iki tarafın da aile büyükleri olur, komşu ve yakınlar gelirler. Nişan karşılama günü aile büyükleri düğün gününü belirler ve düğün hazırlıklarını konuşurlar (KK-2). Kız isteme töreni sonrası ailelerin aldıkları kararlara bağlı olarak bu kez nişandan sonra gerçekleştirilecek tüm hazırlıklar görüşülür.

Nişanlı çift bayramlarda, özel günlerde ve kutlama zamanlarında bir arada olur ve özellikle aile büyükleri tarafından yemeklerde ağırlanır. Kız tarafı damadı ve oğlan evini; erkek tarafı da gelini ve kız evini özellikle bayramlarda yemeğe davet eder (KK-3). Ramazan ayında gerçekleşen iftar programlarında da aileler bir araya gelirler.



Fotoğraf 2: Nişan karşılama gününden bir görüntü

1.4.7. Düğün Hazırlıkları ve Çeyiz

Düğün hazırlıkları her iki tarafın da aileleri için oldukça yoğun ve çok hazırlık gerektiren bir süreçtir. Düğüne her iki tarafın da katkısı önceden konuşulup anlaşıldığı gibi olur. Günümüzde bazı aileler düğünü köyde yaparlar. Sözlü kaynakların “eski usul” diye tanımladıkları; güvey tıraşı, damat hamamı, tavuk alma gibi âdetler uygulanır ve “köy düğünü” gerçekleşir. Bazı aileler de âdetlerin sırasını gözetirler; fakat güvey tıraşı, damat hamamı, tavuk

âdetlerini uygulamazlar. Yalova’da tuttıkları bir salonda düğün yaparlar. Günümüzde bu tercih aileden aileye, kişiden kişiye değişiklik gösterir. Akköy’de geçmiş yıllarda bulunmayan ama günümüzde uygulanan başka ve yeni bir evlilik âdeti mevcut değildir.

Düğün yapmak için genellikle bahar ve yaz ayları tercih edilir. Nişan karşılama belirlenen düğün tarihleri, önceden yakın akraba ve çevreye duyurulur. Bu sayede, yakınlar ve akrabalar düğünden önceden haberdar olmuş olur.

1.4.8. Çeyiz Çıkarma/Alma

Evlilik yaşamında, çiftin kullanması ya da birbirlerine veya yakınlarına hediye etmesi için hazırlanan, satın alınan taşınır veya taşınmaz mallara “çeyiz” denir. “Kız beşikte, çeyiz sandıkta” deyişi Anadolu’da hâlâ geçerlidir (Taş, 2002: 151). Araştırma alanında bu deyişi doğrular biçimde; kızların çeyiz hazırlıklarının çocukluk döneminde başladığı bilinmektedir (KK-10). Erkek çocuğu bulunan aileler de çeyiz hazırlığı yaparlar. Bu hazırlıklar, çocuklar yetişkin bireyler olup evlilik aşamasına gelene dek sürer.

Akköy’de çeyiz; ev için kullanılacaklar, eşlere yönelik ve hediyelik eşyalar, takılar biçiminde gruplandırılır. Düğün öncesinde bu eşyalar alınır ve hazır edilir. Düğün gününden önce “çeyiz çıkarma/alma” ve “çeyiz serme/yerleştirme” yapılır.

1990’lı yıllara kadar yeni evli çiftin kendine ait bir evi bulunmadığı ve kayınpeder-kayınvalidenin yanına evlendiği için kız tarafının sadece içinde yemeni, işli havlu, seccade, yelek, çorap, patik, nevresim takımı, yatak örtüsü, vb. eşyaların bulunduğu çeyiz sandığını hazırladığı ve getirdiği derlenen bilgilerdendir (K-10,K-11,K-12). Günümüzde ise Akköy’de evin döşenmesi için alınan eşyalar, kız evi ve oğlan evi tarafından adil biçimde bölüşülür. Kız evi mutfak eşyalarını, mutfağın tüm malzemesini, yatak odasını ve oturma odasını hazırlar. Oğlan evi ise evin geri kalan tüm ihtiyaçlarını, misafir odasını, yemek odası takımını ve beyaz eşyaları alır. Büyük eşyaların ve takıların yanı sıra bohça ve sandıkların içinde kızın annesinin, aile büyüklerinin ve yakınlarının zamanında ince işçilikle hazırladıkları özel bir eşya grubu da vardır: Yemeniler, namaz örtüleri, karyola etekleri, masa örtüleri, işli havlular vb.

Gelin ve damat için alınan şahsî hediyelik eşyalar da çeyizde yerini alır. Bu hediyelikler kişiden kişiye değişse de genellikle şöyledir: Giysi, iç çamaşırı, ayakkabı, takım kıyafet, terlik, elbiselik kumaş, seccade, tespih. Kız tarafı sonradan köydeki ifade ile “bohça” yapıp götürmek üzere kayınpeder, kayınvalide, görümce, kayınbirader için de benzer hediyelik eşyalar hazırlar.

Kız tarafının hazırladığı çeyiz, düğün öncesinde belirlenen bir günde davul ve zurnalar eşliğinde ve çiftin yerleşeceği eve götürülür. Çeyiz alma sırasında hazır bulunan misafirler kız tarafının evinin avlusunda oynarlar. Çeyiz alınır ve gelinle damadın yaşayacağı eve getirilir. Çeyiz sandığı eve getirildiğinde oğlan tarafından bir kişi eline çekiçe çivi alır ve o çiviye eşige “temel tutsun” diye çakar (KK-10). “Temel tutmak” ifadesi; “gelinin yeni evinde damatla beraber ömrünü geçirmesi” anlamına gelen bir temennidir. Bu sırada çeyiz sandığının üzerine kız tarafından bir kişi oturur ve damattan hediye veya bahşış ister (KK-3). İsteddiği hediye ya da bahşış kendisine verilince sandığın üzerinden kalkar. Çeyiz almaya gelen misafirlere çorba, tavuk, pilav, ırmık helvası ve bir de içecek ikram edilir.

1.4.9. Çeyiz Serme/Çeyiz Görme

Araştırma alanında 2000’li yıllara dek çeyizin küçük bir eğlenceyle serildiği derlenen bilgilerdendir (KK-8). Çeyiz, evin misafir odasına, oturma odasına ve yatak odasına serilir. Sandıklar açılır, kız ve erkek tarafının yıllarca biriktirdiği ve büyük emeklerle hazırladığı sandık eşyaları, hediyelikler göz önüne konur (KK-9). Kız köyden uzak bir yere evlenecekse kızın annesi kendi evine çeyizi serer ve komşuları çeyiz görmeye gelir (K-11).

Günümüzde çeyiz serme uygulaması yerini çeyiz yerleştirmeye bırakmıştır. Kız tarafının ve oğlan tarafının hazırladığı, satın aldığı tüm çeyiz eşyası düğünden önce çiftin oturacağı eve getirilir ve yerlerine yerleştirilir. Hazır durumdaki evi görmek isteyen yakınlar ve akrabalar gelirler. Ancak çeyiz eşyaları arasında var olan havlu, dantel, seccade, yatak örtüsü, tespihlikler, yemeniler, vb. önceki zamanlardan farklı olarak dolapların içine yerleştirilir ve sergilenmez. Görmek isteyenler, ev eşyalarıyla beraber dolapların, çekmecelerin veya sandıkların içinde çeyizi görür.

1.4.10. Gelin Hamamı

Hamamların ve şifalı suların insan sağlığına iyi geldiği bilinir. Çocuğu olmayan kadınların şifa buldukları hamamlar, bebek kırklama ritüelleri, damat hamamı, gelin hamamı gibi çeşitli işlevler ile hamamlar, kültürümüzde yer alır. Türk'e has özellikler taşıyan, milletimizin folklorunun en özel bölümlerinden birini hamamlar oluşturur. (Köksal, 1992: 187). Gelin hamamı, düğün öncesinde gelinin akrabalarından olan genç kızların, yakınların ve gelinin arkadaşlarının katıldığı bir pratiktir.

Araştırma alanında gelin hamamı, perşembe günü kına gecesinden önce yapılır. Günümüzde uygulanması kişiden kişiye göre değişiklik gösterse de gelin hamamı, eskiden beri araştırma alanında süregelen bir âdettir. Gelin hamamının masraflarını damat tarafı karşılar. Gelin hamamı çantasında şunlar bulunur: Hamam taşı, sabunlar, havlu, peştamal, kese ve sabunluk, lifler, tarak, koku keseleri. Akköy'de gelin hamamına giden gelin mutlaka "kenarları yeşil ya da mavi işçilikli, saten görünümlü, pembe renkli ferace" giyer. Başına da kırmızı bir örtü örtülür. Bu yöreye has bir giysidir. Gelin hamamı için Termal'e gidilir. Gelin, hamamda yıkanır, hamamın içindeki havuzun etrafında üç kez döndürülür. Bu sırada şarkılar, türküler ve maniler söylenir. Hamamdan ayrılırken gelin hamamına gelen herkese köy lokumu, zeytin, meyve, çerez, şekerli ve gazlı içecekler, gazoz, su dağıtılır.

Geçmişte gelin hamamında kadınların vurmali bir çalgı, çoğunlukla darbuka, çalıp türkü ve mani söyledikleri; hamamcı kadınların da gelin hamamı için getirilen darbukayı saklayıp, bahşiş istedikleri derlenen bilgilerdendir. Yedi numaralı kaynak kişiden derlenen ve gelin hamamı eğlencesi sırasında söylenen türkü ve manilerden bazıları şöyledir:

Türkü:

Alayım kızıma bir kilo sucuk
Doğursun bana bol bol çocuk
Ooo mastika mastika
Ooo şişe dolu mastika
Alayım kızıma bir kilo boya
Boyasın kendini boydan boya
Ooo mastika mastika
Ooo şişe dolu mastika

1. Mani:

Yazmayı bağladım başıma
Akçeyi taktım boynuma
Ben gidiyorum a anne
Biricik yavukluma

2. Mani

Yeldirmeyi giydım sırtıma
Atkıyı koydum omzuma
Değnekli değilim be gülüm
Ben gidiyorum muradıma

3. Mani

Hey aşıyor aşıyor
Süt bakırdan taşıyor
Akköy’ün oğlanları
Kel kafayı kaşıyor

4. Mani

Davarı saldım çayıra
Sevmeyenleri tez ayıra
Ağlaya ağlaya verem oldum
Kavuştur beni Allah’ım
Kara Gözlü Osman’a

5. Mani

Ayna koydum çayıra
Şavkı vurmuş bayıra
Göğde Allah’ın yazdığını
Yerde kimler ayıra.

Günümüzde ise gelişen teknolojik imkânlar neticesinde gelin hamamında popüler şarkılar radyodan veya akıllı telefonlardan açılarak dinlenir. Kızlar hamamın ılıkılık bölümünde dans ederler. Yiyecek-içecek ikramından sonra yıkanma safhası gerçekleşir. Gelin hamamına geçmişte gelin ve yakınları at arabalarıyla giderken günümüzde araçları kullanırlar.



Fotoğraf 3: Gelin hamamı için ferace giymiş gelin

1.4.11. Kına Gecesi

Kına gecesi düğünün başlayacağını bir nevi habercisi olup; düğünden önce sadece kadınların biraya geldikleri, kız evi tarafından düzenlenen bir eğlencedir.

Araştırma alanında bu eğlence, kız evinin önünde yapılıyorsa “küçük kına”; düğün salonunda yapılıyorsa “büyük kına” adını almaktadır. Küçük kına gecesinde gelin adayı o gün için damat tarafının kendisine satın aldığı veya diktirdiği işli, tercihen kırmızı renkli abiye bir elbise giyer. Geline kına yakılacağı zaman gelin elbisesini çıkarır ve pijama takımını giyer. Günümüzde gelin adayının yakınları ve kız arkadaşları bir araya gelip telefonlardan hoparlörlere yansıtılan müzikler eşliğinde şarkı söyleyip eğlenirler.

Evli, annesi ve babası sağ bir arkadaşı tarafından geline kına yakılır. Kınayı yakan kişinin koluna oyalı bir tülbent bağlanır. Köy lokumları, pasta ve çerezler, çeşitli içecekler, küçük kutularda kınalar gelinin arkadaşlarına ikram ve hediye edilir.

Küçük kına gecesi genellikle gelinin evinin önünde olur, büyük kına gecesinden bir gün önce yapılır. Geline büyük kınada kına yakıp çok bekletemedikleri için küçük kına gecesinde de kına yakılır (KK-3).

Akköy’de kına gecesi ve düğüne davet, önceki zamanlarda mendil ya da gelin teli ile yapılırken günümüzde gelin telinin veya mendilin yerini davetiyeler almıştır (KK-2, KK-3). Ayrıca Akköy’de yapılacak olan törenler, gün, tarih ve saat bildirilerek Akköy Camisi’nden anons edilir ve köy halkına duyurulur.

Düğünü camimizden anons yaptırıyoruz, eşe dosta da davetiye bastırıyoruz. Önceden mendil dağıtıyorlarmış, gelin teli dağıtıyorlarmış. Herkese birer sap kesip kına gecesine öyle davet ediyorlarmış (KK-3).

Büyük kına gecesi, düğünden bir gün önce Yalova'da bir düğün salonunda yapılmaktadır. Akköy'de düğün salonu yoktur. Gelinin giyeceği kıyafet önceden hazırlanır. Kız ve oğlan evinden davet edilen misafirler salonu doldurduğunda piyanist şantör hareketli müzik çalmaya başlar. Gelin önce gelinliği ile ortaya gelir. Oynamaya başlar. Bir müddet sonra gelin kına elbisesini giymek için içeri girer. Tercihen kırmızı bir kaftan giyer. Gelin ellerinde mumlar bulunan kız arkadaşları ile tekrar salona girer. Salonun ortasına iki sandalye koyulmuştur. Bu arada damat da salona girer ve gelinin yanına oturur. Gelinin yüzüne kırmızı bir örtü örtülür. Kına yakılmadan önce gelini ağlatmak âdettendir. Gelinin etrafını saran kızlar şu türküyü söylerler:

Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar
Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler
Annesinin bir tanesini hor görmesinler
Uçan da kuşlara malum olsun
Ben annemi özledim
Hem annemi hem babamı
Ben köyümü özledim
Babamın bir atı olsa binse de gelse
Annemin yelkeni olsa açsa da gelse
Kardeşlerim yollarımı bilse de gelse
Uçan da kuşlara malum olsun
Ben annemi özledim
Hem annemi hem babamı
Ben köyümü özledim
Ben köyümden ayrılalı yedi yıl oldu
Köyümün dikenleri bana gül oldu
Annemin mekânı bana el oldu
Uçan da kuşlara malum olsun
Ben annemi özledim
Hem annemi hem babamı
Ben köyümü özledim

Bu türküden sonra gözleri dolan gelin adayını daha çok ağlatmak için bir türkü daha söylerler:

Altın tas içinde kınam ezilir annem
Ezilir
Gümüş de tarak üstüne zülûfüm düzülür annem
Düzülür
Ben gidiyom annem düzen bozulur annem
Bozulur
Ah etmesin annem kızlar böyle olur annem
Böyle olur
El evine giden kızlar kül olur annem

Kül olur

Annem benim sandığımı açmasın annem

Açmasın

Çuha da şalvarıma uçkur takmasın annem

Takmasın

Kızım gelir diye de yollara bakmasın annem

Bakmasın

Ah etmesin annem kızlar böyle olur annem

Böyle olur

El evine giden kızlar kül olur annem kül olur

Daha önce hazırlanmış olan kına, bir tepsinin içinde getirilir. Geline kınayı yakmak için evli, anne ve babası hayatta olan bir yakını davet edilir. Ancak kınanın yakılabilmesi için gelinin elini açması gerekir. Gelin avucunu açmaz. Bunun üzerine kayınvalide çağrılır. Kayınvalide gelinin avucuna altın koyunca kına yakılır. Daha sonra kına yakmak isteyen misafirlere de kınadan dağıtılır. Ardından misafirlere köy lokumu⁵, zeytin ve çerez ikram edilir.

Kına gecesinde bizim meşhurdur, cevizli köy lokumu yaparız, zeytin de koyarız. Böyle hemen küçük poşetlere koyup dağıtırız gelene gidene (KK-3).

Kına yakıldıktan sonra gelin ve damat karşılıklı oynarlar. Bir müddet sonra damat salondan ayrılır. Gelin arkadaşları ile oynama devam eder. Misafirler dağıldıktan sonra gelin baba evinde son gecesini geçirmek için evine döner.



Fotoğraf 4: Avucunu açmayan gelin ve avucuna altın bırakan kayınvalidesi

⁵ Akköy'de ve Yalova'da meşhur bir lokum olan ve yörede "köy lokumu" biçiminde söylenen yiyeceğin, cevizli, sütlü-cevizli, şekerli-cevizli olmak üzere üç şekilde yapıldığı bilinmektedir.

1.4.12. Tavuk Alma

Tavuk alma kına gecesinin ardından gerçekleşen bir aşamadır. Kına gecesi âdetlerindendir. Ordu, Giresun ve Tokat yöresinde kına gecelerinde “bohça götürme, sofraya tutma, gecelik götürme, kız kardeşi gitme”; Bursa yöresinde “tavuk alma” diğer yörelerde “sini dönmesi, dastar götürme” gibi adlarla anılan ve Anadolu’nun birçok yerinde görülen bu geleneğin kendine has ritüelleri vardır (Eren, 2025: 114). Tavuk alma, kız tarafıyla oğlan tarafının buluştuğu bir gece eğlencesidir.

Akköy’de büyük kınadan sonra yapılır. Tavuk alma pratiğinde oğlan tarafı önceden hazırlanmış büyük sini içinde tavuğu, pilavı ve çeşitli içeceklerin, çerezin ve meyvelerin bulunduğu sepeti kırmızı jelatinle kaplar. Tavuk alma sırasında kapının önüne çalgılarla gelen kız tarafına, genellikle de gelinin annesine, damadın annesi tavuğu verir (KK-3). Tavuk alma sırasında kız tarafı da oğlan evine boş elle gitmez. Önceden hazırlanmış bir tepsi baklava götürülür (KK-4, KK-5). Tavuk alma kapalı bir mekânda gerçekleştirilmez. Tavuk alma sırasında oğlan evinin önünde çeşitli çalgılar çalar, oynanır.

2. Düğün

2.1. Düğün Yemeği

Türklerin önemli geleneklerinden biri de cömert bir şekilde yemek ikram etmek, karnı aç olanı doyurmaktır. Hangi geçiş dönemine veya kutlamaya rastlarsa rastlasın katılan kişilere muhakkak yemek verilir. Bu anlayış, Dede Korkut hikâyelerinde attan aygır, deveden buğra ve koyundan koç kırdırılıp tepe gibi et yığılan, göl gibi kıymız sağılan “toy” geleneği ile karşımıza çıkar (Gökyay, 2006: 89). Toy düzenlemek toplumda statünün göstergesidir. Çünkü toyu düzenleyen, toya katılanları doyurmasında gösterdiği cömertlik ölçüsünde saygındır (Çelik, 2022: 584). Toy yemeklerinin, Anadolu’ya “düğün yemeği” biçiminde yansıdığı söylenebilir.

Geleneksel Anadolu düğünleri cuma günü başlayıp pazar gününe dek sürer. Akköy’de düğünlere perşembe günü kına gecesiyle başlanır, düğün ise cumartesi günü yapılır. Düğüne çalgıcılar gelir. Gelen çalgıcıları ahaliden seçilen kâhya karşılar. Onlara yemek verilir. Çalgıcılar köyün tüm sokaklarını gezerler. Çalgıcıların başı sayılan kâhya, herkesin düğüne davetli olduğunu bağırarak bildirir. Çalgıcıların gezdiği sokakların belirli bölgelerinde ise düğüne katılan gençler oynar. Önceki zamanlarda köçeklerin de çalgıcılara eşlik ettikleri derlenen bilgiler arasındadır (KK-1). Oğlan evinin kapısının önünde düğün yemeği verilir. Çalgılarla beraber hem oynanır hem yemek yenir. Akköy düğünlerinde misafirlere kazanlarla yemek yapılır. Düğün çorbası, etli kuru fasulye, kavurma, pilav, zerde, aşure, sütlaç, tulumba tatlısı, ırmık helvası ile alkollü ve alkolsüz içecekler ikram edilir.

Düğünde çalgılar gelir köye. Bir kâhya seçilir başlarına. Çalgıları alır, bütün köyü sokak sokak gezer. Amaç düğüne davettir. Kâhya :“Bütün Koca Kapı Mahallesi düğüne davetlidir.” diye bağırır. Çalgıcıların yanında eskiden erkek köçekler de olurdu. Sazcı, tefçi, hepsi bir takım gelirdi (KK-1).

Günümüzde Akköy’de yapılan düğünlerde damat tıraşı ve damat hamamının yapılması yapılmayacağı kişiden kişiye değişir. Köyde gerçekleşen düğünlerde köy meydanında mutlaka düğün yemekleri yenir, çalgılar çalar. Damadın babası ve sağdıcına ayakkabıları çıkarttırılır. Çoraplarıyla köy meydanında oynarlar.



Fotoğraf 5: Düğünden bir görüntü

2.2. Güvey (Damat) Hamamı ve Güvey Tıraşı

Düğünün başlangıcı sayılan aşamalardır. Anadolu'daki geleneksel düğün âdetlerinde güvey hamamı ve güvey tıraşı vardır. Günümüzde Akköy'de bu âdetler, köyde yapılan düğünlerde sürdürülür. Düğün günü sabahı damat, sağdıç ve yakın çevresi hamama gitmek üzere hazır bulunur. Damat hamamına giden kalabalık, yolda durup oynar, eğlenir. Damat hamamdan geldikten sonra tıraş başlar. Tıraş sırasında damat, köyün meydanına oturtulur. Damadın karşısına büyük bir ayna koyulur. Bu sırada damadın sağdıç ve arkadaşları çevresinde oynarlar, damadı da yüzünde tıraş köpükleriyle oynatırlar. Damada burada para takılır. Tıraş ağırdan alınır. Amaç daha ziyade eğlencedir. Damadın önünde duran aynaya doğru bozuk para atma, çalgıları kısa süreli durdurduktan sonra yeniden eğlenceyi devam ettirme âdeti mevcuttur.



Fotoğraf 6: Damat tıraşı sırasında çekilmiş geçmişten bir görüntü

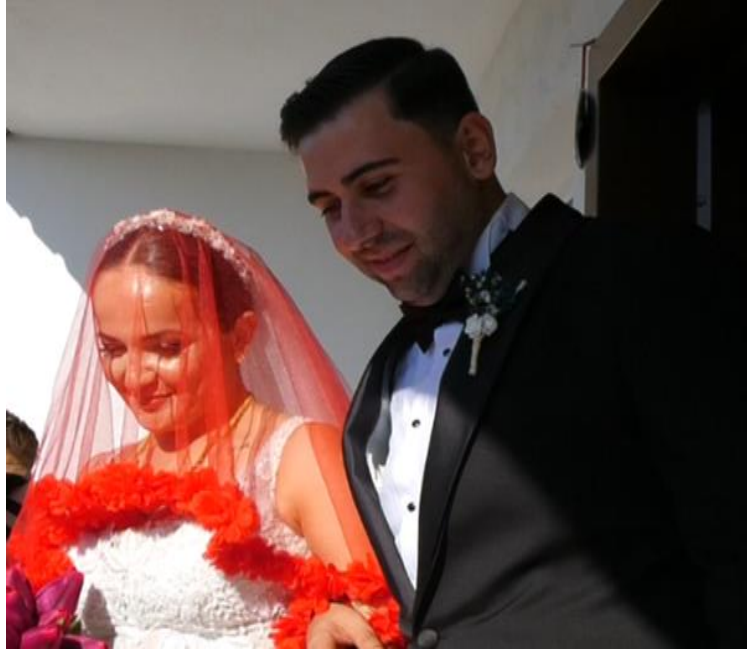
2.3. Gelin Alma

Türk geleneğindeki evlilik törenlerinde muhakkak yeri olan gelin alma, geçmişten günümüze, çok sayıda uygulama eşliğinde gerçekleştirilmiştir. Gelin alma; Türklerde kızın bir göçü gibi görülmüştür. (Ögel, 1998: 267) Bu sebeple Anadolu’da bu aşamanın adı “gelin göçürme” biçiminde de karşımıza çıkar. Gelinin baba ocağından alınıp oğlan evine götürülmesi sırasında damadın ailesi, akrabaları ve yakınları toplanır, gelin alayı kurulur ve gelin almaya gidilir.

Akköy’de de damat hamamı ve damat tıraşıyla başlayan düğün günü, gelin alma ile devam eder. Erkek tarafı konvoyla beraber gelin evine gelir. Gelin bu sırada konvoyu bekler. Gelin alma sırasında evde hüzün hâkimdir. Gelin, baba evinden ayrılırken silahla havaya ateş açılır. Damattan bahşiş istemek üzere gelinin bir yakını tarafından kapıya bıçak saplama, damada yol bağı yapma gibi âdetler vardır (KK-2). Gelinin babası veya erkek kardeşi, gelinin beline kırmızı kuşağı üç kez dolayıp çözdükten sonra bağlar. Kuşak bağlandıktan sonra gelin ailesiyle vedalaşır. Dualar okunur. Gelinin yüzü kırmızı örtüyle örtülür ve baba evinden çıkar. Bu sırada dışarıda çalgılarla eğlence devam eder. Gelin ve damat düğünün yapılacağı yere doğru konvoyla gider. Köyün gençleri ve kız tarafı düğün konvoyuna yol bağı yapar. Bu pratikte tüm araçlar durur. Herkes sırayla araçlardan inip oynar. Konvoyu çalgılar da eşlik eder.



Fotoğraf 7: Gelinin beline kırmızı kuşak bağlama anından bir görüntü



Fotoğraf 8: Gelin alma sırasında çekilen bir görüntü

2.4. Düğün Sırası

Günümüzde Akköy’de düğünler genellikle şehirde bir düğün salonunda veya açık havada bir mekânda belirli organizasyonlarla gerçekleşir. Geçmişte daha çok kırsal kesimde düğün mekânı olarak kullanılan köy meydanları veya evlerin önleri, günümüzde yerini kentleşen şehirlerde düğün salonlarına bırakmıştır. (Kartal, 2023: 746). Gelin almadan sonra düğün salonuna gelin alayı gelir ve düğün eğlencesi başlar. Gelin ve damat dans eder. Ardından takı töreni olur. Akrabalar ve yakınlar hediyelerini gelin ve damadın boynundaki uzun kurdelelere asar. Bu hediyeler genellikle para veya altındır. Takı töreni bittikten sonra düğüne katılan misafirler eğlenir. Bu sırada düğün salonunda piyanist şantör hareketli müzik çalar. Gelin ve damat da düğüne katılanlarla beraber oynar. Ardından düğün pastası ortaya getirilir. Damat bu pastanın üzerine bahşiş bırakır ve gelinle beraber pastayı keser. Ardından pasta, yanında meyve suyu, gazoz gibi içeceklerle misafirlere ikram edilir. Düğüne katılanlar gecenin geç saatlerine dek eğlenirler. Gelin ve damat düğün bittikten sonra evlerine döner.

2.5. Nikâh

Nikâh, Türkçe Sözlükte, “Bir erkek ile bir kadının evlilik birliği kurmasına olanak tanıyan yasal işlem, evlilik akdi” (2005: 1474) olarak tanımlanan, evlenmeye engel teşkil etmeyen bir kadın ve bir erkeğin, hukuki açıdan karı-koca olmasını sağlayan yasal işlemlerin bütünüdür. Nikâh, sosyal yapı içinde mevcut normlara uygun bir biçimde örfi ve medenî hukuk açısından meşru bir bağın kurularak aile kurumunun o toplulukça kabulünü sağlayan ve neslin devamı için meşru bir zemindir (Aytaç, 1991: 796). İslâm hukukuna göre bir kadın ve bir erkeğin beraber yaşama ve yararlanma imkânı bulduğu, taraflara karşılıklı hak ve görevler yükleyen rızâî bir akiddir (Ekinci, 1991: 796). Hukukî boyutuyla nikâh, ayrı cinsten iki kişinin hukuken geçerli şekilde ve sürekli olarak hayat ortaklığı sürdürmesidir (Can, 1991: 789). Günümüzde dinî ve resmî nikâh olmak üzere iki türdedir. Evlilik aşamalarında Türk toplumunun ortaklıklarından biri de nikâhtır.

Dinî nikâh, Müslüman Türk toplumunda geleneksel ve yaygın bir uygulamadır. Bu uygulamanın oluşmasında din baskın bir rol oynar. Araştırma alanında düğünden sonra dinî nikâh kıyılır. Evliliklerin imam nikâhıyla geçerli sayıldığı ve dinî nikâhın mutlaka düğünden

sonra gelinle damadın yeni evinde, gerdek öncesi kıyıldığı derlenen bilgilerdendir (KK-2, KK-6). Türkiye’de de yaygın biçimde kullanıldığı üzere yörede bu akde, “hoca nikâhı” adı verilir. Din görevlisi, bu kişi genellikle köyün imamıdır, şahitlerle beraber evde hazır bulunur. Damat ve gelin de abdest alıp; temiz ve tercihen beyaz renkli, kapalı ve derli toplu giysilerle nikâha katılır. Gelin düğünden geldiği için çoğu zaman imam nikâhına gelinlik üzerindeyken başı beyaz örtüyle kapalı şekilde katılır. Damat adayının başında tercihen beyaz bir takke, gelin adayının da başında saçları görülmeyecek biçimde sarılı bir örtü bulunur. Gelin ve damat adayları istedikleri takdirde “Sana yetki/vekâlet verdim.” biçiminde kesin bir ifadeyle herhangi bir kişiye vekâlet vererek de dinî nikâhlanabilir. Dinî nikâh sırasında bir erkek ile iki kadın şahit ya da iki erkek şahit gelin ve damadın yanında hazır bulunur. Dinî nikâh sırasında “mıhr”⁶ olarak gelin adayına ne istediği sorulur ve din görevlisinin huzurunda bu hususta yüksek sesle görüşülerek anlaşılır. Gelin adayının nikâh için rızası olup olmadığını din görevlisi kendisine sorar. Bir kâğıda tarihle beraber gelin ve damat adaylarının, anne ve babaların, şahitlerin isimleri yazılır. Mıhr olarak belirlenen şartlar da kâğıda aktarılır. Din görevlisi başlangıç duası yapar. Ardından üç kez gelin adayına damadı eş olarak kabul edip etmediğini sorar. Aynı şekilde damat adayına da gelini eş olarak kabul edip etmediği sorulur. Gelinden ve damattan “Evet, kabul ettim.” cevabı üç kez üst üste alınır. Şahitlere de şahitlik edip etmedikleri sorulur. Ardından nikâh duası okunur ve böylece Allah huzurunda, şahitler eşliğinde dinî nikâh kıyılmış olur. Nikâhı kıyan hocaya bir havlu hediye edilir.

Resmî nikâh içinse kız ve erkek tarafının belirlediği bir günde kıyılmak üzere tarih alınır. Zira resmî nikâh zorunludur.⁷ Resmî nikâh, belediyeden alınan ve aileler tarafından uygun görülen bir tarihte yakın akrabaların ve tarafların belirlediği şahitlerin katılımıyla gerçekleşir.

3. Düğün Sonrası

3.1. Gerdek

Çiftin ilk geceyi geçirdiği bu gece, “gerdek gecesi” veya “zifaf gecesi” olarak adlandırılır. Aslı Farsçaya dayanan “girdek” sözcüğü düğünde kurulan zifaf çadırının adıdır. (Bozkurt, 1993: 161) Bu sözcük, gelin odasına işaret eder.

Akköy’de düğün sonrası gelinle damat, evlerinde kendileri için hazırlanmış olan gelin odasına gelirler. Gelin, odaya girmeden önce eşikte çömlekten bir su testisi kırar. Testinin içinden şeker, buğday ve madenî paralar etrafa saçılır. Bu pratiğin eve bereket getireceğine inanılır. Sözlü kaynaklar, testinin kırgınlıkların geride kalması ve evliliğe tatlılık ile başlanması için de kırıldığını belirtmişlerdir (KK-10).

⁶ Müslüman bir erkeğin nikâh sırasında eşine vermeyi kabullendiği mal veya para (Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, 2025).

⁷ Evlenme töreni bitir bitmez evlendirme memuru eşlere bir aile cüzdanı verir. Aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreni yapılamaz. Evlenmenin geçerli olması dinî törenin yapılmasına bağlı değildir (Türk Medeni Kanunu 2001, 2025).



Fotoğraf 9: Gelinin kırdığı testi

Damat, yatsı ezanından sonra Akköy Camisi'nde cemaatle beraber namaz kılar. Bu sırada gelin de evde ortada siniye koyulan buğday tanelerinin etrafında oynatılır. Daha sonra bu buğday taneleri, bereket getireceği inancıyla ambara atılır (KK-11). Damat, camiden eve gelene kadar cami imamının da yer aldığı bir kalabalıkla meşaleler eşliğinde, tekbirlerle eve doğru yürür. İmam kalabalığın başındadır ve elinde bir kürek taşır. Bu küreğin içine kül koyulur ve üzerine gaz dökülür, ateş yakılır. Cami hocası, elindeki ateşi yol boyunca taşır (KK-2). Damatla beraber yürüyen kalabalık bir tarafa yığılır, aralarından damadın geçmesine müsaade edilmez. Damat kalabalıkta bulunanların arasından geçerse, bekârların kismetlerinin kapanacağına inanılır (K-11). Damat eve getirildiğinde ise arkadaşları tarafından yumruklanır. Üzerine yumurta ve yumruk atılıp ıslatılarak gerdeğe uğurlanır. Damada vurulan yumruklar, atılan yumurtalar genç evlilerin başına gerdek gecesi gelebilecek her türlü uğursuzluğu kovmak için uygulanan bir "kıрма ritü" örneğidir. (Öğüt Eker, 1998a: 306.) Akköy'de bu gelenek, geçmişten günümüze dek uygulanır.

3.2. Güvey (Damat) Yemeği ve Çeyiz Altı

Kentlerden kırsala doğru gidildikçe geleneksel düğün sonrası yemek davetlerinin günümüzde hâlâ değerini koruduğu görülebilir. Anadolu'da düğün gününe dek gerçekleştirilen tüm aşamalarda ve sonrasında uygulamların temelinde yemek yatar (Özer, 2020: 3679). Anadolu'nun pek çok bölgesinde düğünden sonra yeni evli çifti, damadı ve gelini yemeğe davet vardır.

Akköy'de süregelen yemek davetlerinden biri de düğün bittikten bir hafta sonra yeni evli çiftin, gelinin baba evine yemeğe davet edilmesidir. Bu yemeğe "güvey yemeği" denir. Güvey yemeği için özellikle hazırlanan bir yiyecek yoktur. Her ailede farklı yemekler ikram edilebilir. Damat yemeğe katılınca gelinin akrabaları damadın ayakkabılarını saklar ve damattan bahşiş isterler. Güvey yemeğinin bir hafta sonrasında da kızın annesi ve akrabaları gelin evine gelir. Burada da aileyle beraber yemek yenir. Ardından çeyiz toplanır, damadın ailesi ve yakın akrabalarına verilmek üzere kızın çeyizinde var olan hediyelik eşyalardan bohçalar yapılır. Bohçalara hediye edilecek kişinin cinsiyetine göre eşya koyulur. İç çamaşırı, atlet, oyalı tülbent, havlu, çorap, seccade, kumaş, örgü yelek, patik vb. çeyiz eşyaları ile

bohçalar kişilere özgü olacak biçimde hazırlanır. Gelin sonrasında bu bohçaları damadın ailesine ve akrabalarına dağıtır. Bu pratiğin adı köyde “çeyiz altı” olarak anılır.

Sonuç

Çalışmada ele alınan Akköy evlilik âdetleri, köyün geleneksel ve sosyal yapısını, kültürel değerlerini gözler önüne serer. Evlilik âdetlerinin her aşaması, köy halkının toplumsal normlarına, ahlaki değerlerine ve inançlarına sıkı sıkıya bağlıdır. Nişan, söz, düğün âdetleri sadece kutlama işlevine sahip olmayıp; aynı zamanda toplumsal bağ kurma, kimlik inşa etme ve aileler arası sosyal düzenin tesis edilmesinin bir aracı olarak işlev görürler. Bu âdetler, köydeki sosyal yapıyı düzenleyen, bireylerin toplum içindeki rollerini belirleyen ve toplumun ortak değerlerine hizmet eden önemli toplumsal araçlardır.

Akköy’de evlilik, birbirini takip eden birtakım pratikler çerçevesinde gerçekleşir. Köyde yaşayan nüfusun birçoğu, özellikle genç nüfus, Yalova’da ikamet eder. Civar illerde veya Yalova’da çalışır. Köylünün gelir düzeyinin artmasına bağlı olarak eğitim seviyesinin giderek yükselmesi, diğer taraftan ulaşım ve haberleşme alanında meydana gelen değişimler, Akköy’de kentleşmenin yaşanması gibi çeşitli nedenlerden dolayı köy düğünleri yerini salon düğünlerine bırakmaya başlamıştır. Akköy’deki evlilik âdetleri, köy halkının kültürel kimliğini, toplumsal yapısını ve geleneksel değerlerini yansıtan önemli bir mirası temsil eder. Bu âdetler, sadece bireylerin bir araya geldiği toplumsal olaylar olmanın ötesinde, köydeki aile bağlarının, toplumsal ilişkilerin ve kültürel normların sürekliliğini sağlayan ritüellerdir.

Akköy’de görücü usulü evlilikler az da olsa vardır. Ancak görücü vasıtasıyla tanışan çiftler de geçmiş dönemlerden farklı olarak birbirlerini düğüne dek yakından tanımaya çalışırlar. Anlaşarak evlenenlerin sayısı artmıştır. Ailelerin öncelikli olarak söz sahibi olmadıkları ve çiftin arasında herhangi bir arabulucunun bulunmadığı evlilikler yaygındır. Bunun sonucu olarak da günümüzde evlenmek isteyen erkekler, pilava kaşık saplama, aile büyüklerinin ayakkabılarını saklama veya çatıda testi kırma gibi pratiklerle temennilerini aileye sezdirmezler. Çoğunlukla kendi seçtikleri eş adayıyla evlenme isteklerini aile büyüklerine söylerler. Benzer durum kızlar için de geçerli sayılabilir. Akköy’de evlilik yaşı da değişmiştir. Eskiden çok erken yaşta evlilikler mevcut iken günümüzde durum farklıdır. Yaşam koşullarının zorlaşması, eğitim süreçlerinin uzunluğu, askerlik, iş bulma telaşı gibi nedenlerden ötürü evlilikler ötelenir. On üçlü veya on sekizli yaşlar yerini yirmili hatta otuzlu yaşlara bırakmıştır.

Önceki dönemlerde Akköy’de düğüne gelin teli veya bir mendil verilerek çağrılan misafirlere günümüzde her bir pratik için ayrı bastırılan matbu ya da dijital biçimdeki davetiyeler dağıtılır. Günümüzde gelin hamamı, damat hamamı, damat tıraşı gibi düğün aşamaları tercihe bağlı olarak yapılır. Bu aşamaları uygulamayı tercih etmeyen çiftler de vardır. Sözlü kaynaklar, bu aşamaların uygulandığı düğünleri “geleneksel köy düğünü” biçiminde ifade ederler. Gelin ve damat hamamı pratikleri için günümüzde yine önceki dönemlerde olduğu gibi Termal’e gidilir. Damat tıraşı ise köy meydanında yapılır.

Hazırlık safhası uzun süren, emek isteyen düğünler günümüzde yerini söz ile nişanın bir arada yapıldığı, ardından kına gecesi ve düğünle beraber iki günü kapsayan salon düğünlerine bırakmaya başlamıştır. Gelişen teknoloji eğlence biçimlerini de farklı hâle getirmiştir. Önceki dönemlerde gelin hamamında, küçük ve büyük kına gecelerinde köyün yaşlı kadınlarının ellerinde çaldıkları tefler, söyledikleri türkü ve maniler eğlenceye eşlik ederken günümüzde akıllı telefonlardan hoparlörlere yansıtılan müzikler veya piyanist şantör eşliğinde çalınan şarkılarla eğlenilir. Beşikten itibaren bin bir emekle hazırlanan çeyiz etrafında oluşan pratikler de azalmıştır. Çeyiz serme yerini çeyiz yerleştirmeye bırakmıştır. Çeyiz görme, yeni evi gezme gibi âdetler ise günümüzde de mevcuttur.

Araştırma alanında kız isteme, söz kesme, nişan, düğüne davet, düğün yemeği, kına gecesi ve gelin alma gibi geleneksel düğün âdetleri canlılığını korur. Resmî nikâh ve dini nikâh mutlaka yapılır. Yapılan araştırma sonucuna göre teknolojinin gelişimi ve popüler kültürün etkisiyle Akköy'deki evlilik âdetlerinde geçmiş ve bugün arasında anlamlı bir değişimin gerçekleştiği söylenebilir. Fakat değişim gerçekleşse bile Akköy'de mevcut evlilik âdetlerinin her aşaması Anadolu ile ortak unsurlara sahiptir. Bunun yanı sıra evliliğe olan bakış açısı ve evliliğin temel dinamikleri olan sevgi, saygı, sadakat, vb. unsurlar hâlâ değerini korur durumdadır.

Bilgi Notu

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Bu çalışma için gerekli etik kurul izni, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 25.10.2024 tarihinde gerçekleştirdiği 2024-10 sayılı oturumda alınmıştır.

Sözlü Kaynaklar

- KK-1: T. E. Akköy 1964, Lise Mezunu, Evli, Emekli. (Görüşme Tarihi: 09.10.2024)
 KK-2: Y. D. Akköy 1963, İlkokul Mezunu, Evli, Emekli. (Görüşme Tarihi: 12.10.2024)
 KK-3: S. D. Akköy 1973, İlkokul Mezunu, Evli, Ev Kadını. (Görüşme Tarihi: 12.10.2024)
 KK-4: S. K. Akköy 1999, Lise Mezunu, Evli, Ev Kadını. (Görüşme Tarihi: 12.10.2024)
 KK-5: E. D. İzmir 1998, Lise Mezunu, Evli, Ev Kadını. (Görüşme Tarihi: 12.10.2024)
 KK-6: Y. D. Akköy 2000, Ön lisans Mezunu, Evli, Tekniker. (Görüşme Tarihi: 12.10.2024)
 KK-7: G. K. Akköy 1932, İlkokul Mezunu, Evli, Ev Kadını. (Görüşme Tarihi: 17.02.2025)
 KK-8: A.K. Akköy 1957, Lise Mezunu, Evli, Ev Kadını. (Görüşme Tarihi: 17.02.2025)
 KK-9: A.K. Akköy 1960, Lise Mezunu, Evli, Ev Kadını. (Görüşme Tarihi: 17.02.2025)
 KK-10: N.G. Akköy 1952, İlkokul Mezunu, Evli, Ev Kadını. (Görüşme Tarihi: 18.02.2025)
 KK-11: P.K. Akköy 1948, İlkokul Mezunu, Evli, Ev Kadını. (Görüşme Tarihi: 18.02.2025)
 KK-12: M.A Akköy 1950, İlkokul Mezunu, Evli, Ev Kadını. (Görüşme Tarihi: 18.02.2025)

Kaynakça

- Altun, I. (2004). *Kandıra Türkmenlerinde doğum, evlenme ve ölüm*. Yayıncı Yayınları.
 Artun, E. (2011). *Türk halk bilimi*. Karahan Kitabevi.
 Aytaç, P. (1991). Nikâh âdetleri. *Türk Aile Ansiklopedisi*, 3, içinde (790-795. ss.), Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
 Boratav, P. N. (2013). *100 soruda Türk folkloru*. Bilgesu Yayınları.
 Bozkurt, N. (1993). Çadır. *İslâm Ansiklopedisi*, 8, içinde (158-162. ss.), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
 Can, M. (1991). Hukuk ve nikâh. *Türk Aile Ansiklopedisi*, 3, içinde (789-793. ss.), Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
 Çelik, A. (2022). Simgesel sermaye ve folklor: Dede Korkut anlatılarında toyların itibar inşasındaki işlevi. S. Fedakar, M. Duranlı (Ed.), *Prof. Dr. Metin Ekici Armağanı* içinde (577-594. ss.), Ege Üniversitesi Yayınları.

- Ekinci, E. B. (1991). İslâm hukukunda nikâh. *Türk Aile Ansiklopedisi*, 3, içinde (796-798. ss.), Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Eren, M. (2025). Türkiye’de kına gecesi bohça götürme geleneği ve toplumsal işlevi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 24(1), 110-119.
- Gökçe, B. (1978). Evlilik kurumuna sosyolojik bir yaklaşım. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 7-21.
- Gökyay, O. Ş. (2006). *Dedem Korkudun kitabı*. Kabalcı Yayınları.
- Kartal, A. (2023). Türkiye’de evlilik ve evlenme kültürü: Geleneksel normlara halk bilim perspektifinden bir bakış. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (36), 730-753.
- Köksal, H. (1992). Erzurum ve çevresinde gelin-güvey hamamı ile ilgili bazı gelenek ve inançlar. *IV. Milletlerarası Halk Kültürü Kongresi Bildirileri* içinde (187-197 ss.), Kültür Bakanlığı HAGEM Yayınları.
- Ögel, B. (1998). *Dünden bugüne Türk kültürünün gelişme çağları*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Öğüt Eker, G. (1998a). *Karakeçili Türk düğünü*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öğüt Eker, G. (1998b). Türk kültürü içinde geleneksel Bolu evlenme âdetlerinin yeri. *Millî Folklor*, (40), 15-30.
- Öğüt Eker, G. (2000). Türk düğün geleneği içinde Karakeçili Türk düğününün ritüel açısından değerlendirilmesi. *Millî Folklor*, (46), 92-100.
- Örnek, S. V. (2014). *Türk halk bilimi*. Bilgesu Yayınları.
- Özer, Ç. (2020). Sosyal bir seremoni: Anadolu’da düğün yemekleri ve ritüelleri. *Turkish Studies - Social Sciences*, 15(8), 3677-3690.
- Resmî Gazete, 06 Haziran 1995 tarihli ve 22305 sayılı. (2024, Aralık 5). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22305.pdf>
- Şahin, Y. (2020). Bireysel varoluş-evlilik ilişkisi ve Oğuz Atay’ın evliliğe bakışı. *Molesto: Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 276-289.
- Şişman, B. (2017). *Türk kültüründe evlilik (Geleneğin son yüzyılı-Samsun örneği)*. Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Taş, H. (1992). Erzurum’da evlenme ve düğün âdetleri. *Türk Halk Kültüründen Derlemeler* içinde (169-183. ss.), Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Taş, H. (2004). *Bursa folkloru*. Gaye Kitabevi.
- Termal Kaymakamlığı Termal ilçesi tarihçesi. (2024, Aralık 5). <http://www.termal.gov.tr/ilcemizin-tarihcesi>
- TÜİK adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları. (2024, Aralık 5). <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>
- TÜİK evlenme ve boşanma istatistikleri 2023. (2025, Şubat 15). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-202353675#:~:text=Ortalama%20ilk%20evlenme%20ya%C5%9F%C4%B1%20kad%C4%B1nlar,da,evlenme%20ya%C5%9F%C4%B1%2028%2C3%20oldu>

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük (2025, Şubat 16). <https://sozluk.gov.tr/>

Türk Medeni Kanunu 2001. (2025, Şubat, 20).

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>

Yalvar, C. (2019). 1877-1924 yılları arasında Balkanlar'dan ve Kafkasya'dan Yalova'ya yapılan göçler. A. Taşağıl (Ed.), *Geçmişten Günümüze Yalova* içinde (75-106. ss.), Yalova İl Özel İdaresi Yayınları.

Yolcu, M. A. (2014). *Türk kültüründe evliliğe bağlı tabu ve kaçınmalar*. Kömen Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Intangible cultural heritage, particularly within the domain of social practices, plays a pivotal role in shaping individual and collective identities during transitional phases of life. In this context, marriage customs are regarded as significant carriers of cultural memory, encompassing both verbal and performative elements. As observed in the example of Akköy, local marriage rituals showcase the richness of folk culture within the region.

Marriage marks a turning point in individual's lives, wherein they establish new kinship ties and assume new roles and identities within their communities. This process holds importance not only for the couple but also for their families, relatives, and social circles. The marriage rituals in Akköy reflect the cultural meanings attached to these practices while highlighting the continuity of traditions between past and present.

Marriage ceremonies vary according to the belief systems, traditions, economic conditions, and social structures of communities. The practices observed in Akköy embody the cultural reflections of regional characteristics and stand as a testament to social solidarity. This study explores the significance of marriage rituals as a transformative experience for individuals on both personal and communal levels. Marriage rituals encompass a comprehensive process, including pre-wedding preparations, wedding ceremonies, and post-wedding traditions. The rituals conducted in Akköy reveal that marriage is not solely a personal decision but also a collective transition. Efforts and practices during the preparation phase, as well as the content of these rituals, play a crucial role in transmitting traditional values to future generations.

This study investigates which elements of Akköy's marriage customs have been preserved over time, which aspects have undergone changes, and the underlying reasons for these transformations. Utilizing narrative accounts and observational data, a detailed analysis has been conducted. Practices such as engagements, trousseau preparations, and henna nights during the pre-wedding phase are examined as integral components of individuals' societal participation.

Wedding ceremonies, far from being mere celebrations, serve as indicators of social unity and solidarity. The symbols, songs, and dances performed during these ceremonies reflect the aesthetic and functional richness of folk culture. Akköy's wedding ceremonies are evaluated as manifestations of the cultural heritage of local communities. The post-wedding phase focuses on practices aimed at facilitating the integration of the newlyweds into their social environment. Activities such as visits and gatherings during this period highlight acceptance and solidarity within the community. In Akköy, these practices provide valuable insights into how rooted traditions adapt to modern life.

The research methodology, incorporating interviews and observations, has enabled an in-depth examination of ritual practices embedded in the collective memory of the local population. The study aims to uncover the broad impacts of marriage customs, ranging from individual experiences to societal structures. The findings offer significant insights into understanding the evolution of these rituals over time. The information obtained by scanning the previously conducted sample studies and resources for each section planned to be included in the study was used in the research. After the planning stages of the study were completed, the necessary conditions for using observation and interview techniques were tried to be created during the compilations. Determining the right research area and source people for the compilations was one of the important starting points in the preparation phase. In addition, the compilation questions required during the interviews were determined in advance by scanning all written sources related to the research area. The compilation questions prepared separately for each stage of marriage customs were tried to be asked in order during the interviews with the selected source people. In addition to the survey technique, observation and case study techniques were also used to verify the information obtained. During the compilations made in Akköy weddings, technical materials such as a camera, voice recorder, video camera, mobile phone with voice recording, video, and photo shooting features were kept ready, and the interviews and case studies observed were tried to be recorded in the most accurate way.

In conclusion, the marriage customs of Akköy represent a rich manifestation of folk culture and folklore. These customs have contributed to the reinforcement of social bonds across generations while playing a fundamental role in preserving local identity. In this regard, marriage rituals are not only a turning point in personal life cycles but also a marker of societal continuity. The findings of this study illuminate the role of marriage rituals in Akköy within both local and broader cultural contexts. Additionally, they evaluate how these customs have transformed in response to changing societal dynamics and the implications of these transformations on collective memory.